

GUIA DOCENT

PATRIMONI CULTURAL: INTERVENCIÓ I GESTIÓ

Coordinació: PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL

Any acadèmic 2022-23

Informació general de l'assignatura

Denominació	PATRIMONI CULTURAL: INTERVENCIÓ I GESTIÓ			
Codi	100083			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	4	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRACAMP	PRAULA	TEORIA
	Nombre de crèdits	0.6	2.4	3
	Nombre de grups	1	1	1
Coordinació	PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL			
Departament/s	HISTÒRIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores lectives 90 hores de treball autònom de l'estudiant			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	3 crèdits teòrics 3 crèdits pràctics			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL	mariaisabel.panosa@udl.cat	6	

Informació complementària de l'assignatura

L'assignatura pretén formar l'estudiantat sobre les modalitats i formes d'intervenció i gestió en el patrimoni cultural des dels diferents vessants: etnològic, històricoarqueològic, subaquàtic, documental, digital... En definitiva, sobre els béns immobles, mobles o immaterials, segons la definició de la legislació vigent.

Es definiran les diferents categories de bé cultural i s'informarà sobre les competències, accions i possibilitats de finançament dels agents locals, nacionals i internacionals encarregats de vetllar sobre la protecció del conjunt d'aquest patrimoni.

L'objectiu final serà que l'alumnat estigui en condicions d'elaborar per si mateix un projecte d'intervenció patrimonial sobre qualsevol de les modalitats en l'àmbit territorial o històric que li resulti més atractiu. Els alumnes de la menció d'Arqueologia hauran de redactar un projecte d'intervenció sobre el patrimoni arqueològic. També es pretén que l'alumnat treballi en un grup col·laboratiu per analitzar una institució museística i proposar-ne una innovació.

Les classes magistrals s'acompanyaran amb un significatiu suport audiovisual i web sobre projectes culturals i portals en xarxa d'institucions patrimonials.

El projecte col·laboratiu s'exposarà a l'aula mitjançant una presentació per facilitar la participació col·lectiva i el debat.

Objectius acadèmics de l'assignatura

Vegeu l'apartat de Competències.

Competències

COMPETÈNCIES DE LA MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	OBJECTIUS
CG3 Identificar, comparar i avaluar els mètodes, les tècniques i els instruments d'anàlisi i d'interpretació de les fonts i els documents històrics, antropològics i/o arqueològics.	Adquirir capacitats i coneixements per gestionar i intervenir sobre el patrimoni en qualsevol dels seus vessants i abast territorial.	(O.1) Formació teòrica sobre els diferents tipus de patrimoni definits en la legislació vigent, els mecanismes de protecció existents i els recursos de finançament per desenvolupar projectes d'intervenció.
CT1 Adquirir una comprensió i una expressió oral i escrita adequades del català i del castellà.	Saber aplicar la metodologia específica per dissenyar un projecte viable d'intervenció sobre el patrimoni.	(O.2) Analitzar centres patrimonials i projectes culturals nacionals i internacionals d'intervenció sobre el patrimoni; aplicar les TIC al disseny d'un projecte inèdit.
CT3 –Adquirir capacitació en l'ús de les noves tecnologies i de les tecnologies de la informació i la comunicació.		
CT4 – Adquirir coneixements bàsics d'emprenedoria i dels entorns professionals.		

Altres competències que no són de la matèria, però són de la titulació.

Altres competències que no són de la titulació.

Continguts fonamentals de l'assignatura

I.- El concepte de *patrimoni*

I.1.- Patrimoni cultural i/o patrimoni històric

I.2.- Patrimoni natural i paisatges culturals

II.- Tipus de patrimoni cultural

II.1.- Patrimoni arqueològic i paleontològic

II.2.- Patrimoni artístic

II.3.- Patrimoni industrial

II.4.- Patrimoni urbanístic i ciutats històriques

II.5.- Llocs i monuments històrics

II.6.- Patrimoni etnològic

II.7.- Patrimoni documental i patrimoni bibliogràfic

III- Els museus

IV.- Agents implicats en la gestió i protecció del patrimoni cultural

IV.1.- La UNESCO

IV.2.- El Consell d'Europa

IV.3.- La Unió Europea

IV.4.- El Govern d'Espanya

IV.5.- La Generalitat de Catalunya

IV.6.- L'Administració local

V.- Normativa relativa a les intervencions i protecció del patrimoni cultural

V.1.- Àmbit internacional

V.2.- Àmbit nacional

V.3.- Àmbit català

VI.- Gestió i intervenció sobre el patrimoni cultural

VI.1. Patrimoni immoble. Llocs arqueològics i llocs històrics

VI.2. Patrimoni moble. Museus

VII.-Planificació i disseny de projectes d'intervenció

VII.1.- Programes, plans directors i projectes: definició

VII.2.- Estructura d'un projecte d'intervenció en el patrimoni cultural

VII.3.- Pressupostos, finançament i avaluació

VII.4.- Anàlisi de plans

VII.4.1.- L'inventari del Patrimoni Mundial

VII.4.2.- El Pla per a la conservació, la protecció i la difusió del patrimoni cultural immoble de Catalunya 2019-2025 i els projectes Leader+

VII.4.3.- Pla de Museus de Catalunya

VII.4.4.- Projectes de prospecció i/o excavació

VII.4.5.- Expedients per a la catalogació de béns culturals

Eixos metodològics de l'assignatura

Activitat	CODIFICACIÓ / DESCRIPCIÓ / TIPOLOGIA TPD	O*	G*	HP*	HNP*
Classe magistral (M)	M. Vegeu el temari	O1 / O2	T	32	
Seminaris (S)	S.1. Presentació i discussió de projectes grupals	O1 / O2	PA	4	6
Treballs (T)	T1. Disseny d'un projecte d'intervenció individual T2. Anàlisi d'una institució museística i proposta d'innovació (treball col·laboratiu)	O1 / O2	Ind	0	30
			Grup	0	14
Tutories (Tut)	Tut. Seguiment dels projectes	O1 / O2	Grup	4	0

Altres (AA)	AA1. Anàlisi de casos AA2. Taller d'avaluació	O1 / O2	PA	18 2	0 10
Avaluació (AV)	AV. Vegeu la taula dels mecanismes d'avaluació				30
TOTAL				60	90

O: objectiu. T: grup de teoria. PA: grup de pràctiques d'aula.

HP: hores presencials de l'alumne. HNP: hores no presencials de l'alumne.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

L'assignatura preveu classes teòriques i de discussió els dilluns i dimarts del segon semestre d'11 h a 13 h en sessió presencial, segons les previsions actuals de la normativa vigent sobre la pandèmia.

En la mateixa franja horària es presentaran els treballs col·laboratius. Al començament de l'assignatura s'informarà de les dates de les presentacions.

Els alumnes de la menció d'Arqueologia hauran de dedicar el treball individual a redactar un projecte d'intervenció sobre el patrimoni arqueològic.

Ambdós treballs s'hauran de lliurar acabats, en format digital, en la data que es determini.

És obligatòria la lectura de:

- Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (DOGC núm. 1367, de 14-11-1990).
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11-10-1993).
- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13-3-2002). Correcció d'errades en el DOGC núm. 3915, d'1-7-2003.

Sistema d'avaluació

Mecanismes d'avaluació	codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	observacions	O*	Activitat	%*
Assistència i participació (As)	As: Assistència i participació a les activitats lectives		O.1	M, Tut, S1, AA1	15
Taller d'avaluació (TA)				AA2	40
Informe (In) / Treballs (T)	T1: Redacció individual d'un projecte viable d'intervenció sobre el patrimoni T2: Redacció en grup d'un projecte d'anàlisi i innovació sobre un museu		O.1/O.2	T1	25
				T2	10
Seminaris (S)	S1: Exposició oral del projecte col·laboratiu		O.1/O.2	T2, S1	10
TOTAL					100

O: objectiu. %: percentatge en la nota final.

En cas de plagi, s'aplicarà el que estableix la 'Normativa de l'avaluació i la Qualificació de la Docència en els Graus i Màsters a La UdL'.

El taller d'avaluació es durà a terme el darrer dia de classe, és a dir, el dimarts dia 23 de maig de 2023.

IMPORTANT: l'avaluació és continuada. Els estudiants que combinin els seus estudis amb una feina a temps complet tenen dret a demanar avaluació alternativa en un termini de 5 dies des del començament del semestre. Per més informació, envieu un correu electrònic a academic@lletres.udl.cat o adreceu-vos a la Secretaria de la Facultat de Lletres.

Bibliografia i recursos d'informació

Llibres i capítols de llibres de caràcter general:

- Ballart J. (1997), *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*, Ariel, Barcelona.
- Ballart J., Juan Tresserras, J. (2001), *La gestión del patrimonio cultural*, Ariel, Barcelona.
- Bermúdez, A., Vianney M., Arbeloa J., Giralt A. (2004), *Intervención en el patrimonio cultural: Creación y gestión de proyectos*, Editorial Síntesis, Madrid.
- Bonet L., Castañar X., Font J. (ed.) (2001), *Gestión de proyectos culturales. Análisis de casos*, Ariel, Barcelona.
- Català, M. (ed) (2010), *Metodología de recerca etnològica*. Materials d'etnologia de Catalunya, 3, Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional

Catalana, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona.

Colombo A., Roselló D. (coords.) (2008), *Gestión cultural. Estudios de caso*. Ariel, Barcelona.

García, Mª Victoria; Soto, Victoria; Martínez, Joaquín (2017), *El Estudio del Patrimonio Cultural*. UNED, Editorial Universitaria Ramón Areces.

García Sanjuan L. (2005), *Introducción al Reconocimiento y Análisis Arqueológico del Territorio*, Ariel, Barcelona.

Institut de la Cuina Catalana (2011), *Corpus del Patrimoni culinari català*, La Magrana Ed., Barcelona.

Monterroso, J. M. (2001), *Protección y conservación del patrimonio. Principios teóricos*, Tórculo Edicions, Santiago de Compostela.

Nogué, J., Puigbert, L., Bretcha, G. (eds) (2009), *Ordenació i gestió del paisatge a Europa*. Plecs de Paisatge: Eines 2, Observatori del Paisatge, Olot.

Ordeix L., Santacana J. (1993), *El Patrimoni artístic i cultural*, Ed. GRAÓ, Barcelona.

Querol Mª A., Martínez Díaz B. (1996), *La gestión del Patrimonio Arqueológico en España*, Alianza Universidad Textos, Madrid.

Querol Mª A., (2010), *Manual de gestión del Patrimonio Cultural*, Akal, Madrid.

Roselló D. (2007). *Diseño y evaluación de proyectos culturales*. Ariel Patrimonio, Barcelona.

Rodríguez Temiño I. (2004), *Arqueología urbana en España*, Ariel Patrimonio, Barcelona.

Ruiz Osuna, Ana; Medina Quintana, Silvia; Pérez Naranjo, Leonor M. (2020): *Educación y divulgación del patrimonio arqueológico*. Ed. Comares, Granada.

Ventosa, V. J. (2001), *Desarrollo y evaluación de proyectos socioculturales*, Ed. CCS, Madrid.

Yáñez, A., Rodríguez, I. (2018), *El expoliar se va a acabar. Uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*, Tirant lo Blanch, València.

Monografies: anàlisi de casos

Adomà 1., Llop C. (2007), *Segarra-Garrigues. Territori i paisatge*, Pagès Editores, Lleida.

Conesa, J. A. (1994), *El paisatge vegetal dels espais d'interès natural de Lleida: àrea meridional*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida.

DD. AA. (1990). *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DD. AA. (1995), *Autopistas i Arqueologia. Memòria de les excavacions en la prolongació de l'autopista A-19*, Autopista CESA i Generalitat de Catalunya.

DD. AA. (2001), *Colors de Terra. La vida i la mort en una aldea d'ara fa 4.000 anys*, Quaderns de Sala d'Arqueologia, 1, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida.

DD. AA. (2002), *Recuperant el passat a la línia del Tren d'Alta Velocitat. L'assentament protohistòric, medieval i d'època moderna de El Vilot de Montagut (Alcarràs, Lleida)*, Pagès Editors, Lleida. Demoule J. P. (dir.) (2004), *La France archéologique. Vingt ans d'aménagements et de découvertes*, Editions Hazan, Paris.

Juarez F., Badía C., Juárez P. (2000), *L'impacte del Tren d'Alta Velocitat sobre l'espai agrari de Lleida*, Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Barcelona.

Nogué, Joan, Sala, Pere; Departament de Política Territorial i Obres Públiques (eds.) (2010), *Catàleg de paisatge. Les Terres de Lleida*, Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Barcelona. http://www.catpaisatge.net/cat/documentacio_coedi_1.php

Ruiz B. (coord.) (2009), *Dólmenes de Antequera. Tutela y valorización hoy*, Junta de Andalucía, Sevilla.

Ruiz de Arbuló J. (ed.) (2000), *Tàrraco 99. Arqueología d'una capital provincial romana*, Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona.

Salvat, A. (2011), *La tàpia a Catalunya. Pervivència i desaparició. El testimoni dels últims tapiadors del Pla d'Urgell*, Estudis sobre el patrimoni etnològic de Catalunya, 2, Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona. http://cultura.gencat.cat/web/contenut/cultura_popular/07_publicacions/coleccions/Documents/SD_Originals/sd_estudis_2_tot.pdf

Sesma J. (coord.) (2006), *Bajo el Camino. Arqueología y mineralogía en la autovía del Camino*, Autovía del Camino S.L. Ed., Pamplona.

Articles:

Asensio J. A. (1995), "Arquitectura de tierra y madera en la Protohistoria del Valle Medio del Ebro y su relación con el Mediterráneo", *Caesaraugusta*, 71, Zaragoza, 23-56.

Contreras J. (2003), "La recerca etnològica en el marc de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya", *Revista d'etnologia de Catalunya*, 22, 131-147. Publicació digital.

Criado F. (1999), "El desarrollo de tecnologías para la 'gestión del Patrimonio Arqueológico: hacia un modelo de evaluación de impacto arqueológico'", *Trabajos de Prehistoria*, 56, nº 1, 13-26.

DD. AA. (2009), "Dosier: El Patrimonio inmaterial a debate", *Patrimonio Cultural de España*, nº 0, IPCE, 43-195. Publicació digital.

DD. AA. (2009), "Dosier: Conservar o destruir: la ley de Memoria Histórica", *Patrimonio Cultural de España*, nº 1, IPCE, 40-233. Publicació digital.

DD. AA. (2014), "Dossier: El Patrimoni immaterial a debat", *Revista d'Etnologia de Catalunya*, nº 39, Direcció General de Cultura Popular,

Associacionisme i Acció Culturals. Publicació digital.

Demoule J. P. (2004), « De l'archéologie de sauvetage a l'archéologie préventive. Aménager le territoire, préserver notre histoire », a Demoule J. P. (dir.), *La France archéologique. Vingt ans d'aménagements et de découvertes*, Editions Hazan, Paris, 8-21.

Doñate I. (2000), "La gestió dels espais naturals", *Medi Ambient, tecnologia i cultura*, 27, Generalitat de Catalunya, Publicació digital.

Esquerda, M., Gallart, J., Manresa, L. (2016), "Els forns d'oli de ginebre a les Garrigues". *Traces. X Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*, (Arbeca, 24 octubre 2015), Ed. Fonoll, Juneda, 335-356.

Martínez 8., Castillo A. (2007), "Preventive Archaeology in Spain", a Bozóky-Ernvey, K. (Ed), *European preventive Archaeologie. Papers or the EPAC Meeting, Vinius 2004*, National Office of Cultural Heritage, Hungary -Council of Europe, 187 -208.

Querol Ma A., Martínez Díaz B. (1996), «El patrimonio arqueológico en la normativa internacional », a Ma A. QUEROL i T. CHAPA (Eds.), *Homenaje al Prot. Manuel Fernandez Miranda, Complutum Extra*, 6-11, Universidad Complutense de Madrid, pp. 295-306.

UNESCO (2009), "Patrimoine mondial d'Espagne", *Revue du Patrimoine Mondial*, 53, Ed. UNESCO. Ruiz Zapatero G. (1996), "La prospección de superficie en la arqueología española", *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense*, 17,7-20.

Revistes i publicacions digitals on-line

- *Monumentum* (ICOMOS)

<http://www.international.icomos.org/monumentum>

- *Bienes Culturales* (Instituto del Patrimonio Cultural de España)

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/BienesCulturales/index.html>

- *Patrimonio Cultural de España* (Instituto del Patrimonio Cultural de España)

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/Documentacion/Publicaciones/RevistasPCE.html> -e-rph. ---

- *Revista electrónica de Patrimonio Histórico* (Universidad de Granada)

<http://www.revistadepatrimonio.es/larevista.php>

- *Revista d'etnologia de Catalunya* (Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya)

<http://www.raco.cat/index.php/revistaetnologia>

- *Revista Medi Ambient, tecnologia i cultura* (Departament de Medi Ambient Habitatge, Generalitat de Catalunya)

http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/revista/inici.jsp

- ICOMOS (2001), *El patrimonio intangible y otros aspectos relativos a los itinerarios culturales*, Pamplona, 2001.

<http://www.esicomos.org/Nuevacarpeta/infobibliotecaSUMARIO.htm>

- Portal Iberoamericana de Gestión Cultural (2008), *Ficha para la presentación de Proyectos de Gestión Cultural. Proyecto Identidad digital: y tú ¿quién eres en Internet.?*

<http://www.gestioncultural.org/gc/es/pdf/proy-josomid.pdf>

Legislació

UNESCO

- Convención sobre la protección del patrimonio mundial, cultural y material. París, 23 de noviembre de 1972.

- Convenció sobre la protecció del patrimoni cultural subaquàtic. París, 2 de novembre de 2001.

- Convention concernant la protection du patrimoine mondial, culturel et naturel (30ème anniversaire 1972-2002). Budapest, 24-29 de juny de 2002.

- Convención para la salvaguarda del Patrimonio Cultural Inmaterial. París, 17 de octubre de 2003.

- Réunion d'experts sur la participation des communautés à la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel: vers la mise en oeuvre de la Convention de 2003. Tokyo, 13-15 de mars de 2006.

Consell d'Europa

- Convention relative à la conservation de la vie sauvage et du milieu naturel de l'Europe. Berna, 19 de setembre de 1979.

- Convention pour la sauvegarde du patrimoine architectural de l'Europe. Granada, 3 de octubre de 1985.

- Convention européenne pour la protection du patrimoine archéologique (révisée). La Valletta (Malta), 16-17 de enero de 1992.

- Convenio Europeo del Paisaje. Florencia, 20 de octubre de 2000.

- Evaluación intermedia de la aplicación del Plan de Acción Comunitario para la Biodiversidad. Bruselas, 16 de diciembre de 2008.

Unió Europea

- Decisió n.o 1855/2006/CE del Parlament Europeu i del Consell de 12, de desembre de 2006, per la que se estableix el programa Cultura (2007-2013), (DOUE L 372/1, de 27.12.2006).

Espanya

- Ley 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol (BOE núm. 155 de 29 de juny de 1985)

- Real Decreto 111/1986, de 10 de gener, de desenvolupament parcial de la Ley 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol (BOE núm. 3815, de 28 de gener de 1986)

- Real Decreto 64/1994, de 21 de gener, per el que se modifica el R.D. 111/1986, de 10 de gener, de desenvolupament parcial de la Ley 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol (BOE núm. 52, de 2 de març de 1986)

- Carta de Baños de la Eneina per la conservació de la Arquitectura defensiva en Espanya. Baños de la Encina (Jaén), 29 de setembre de 2006.

- Ley 52/2007, de 26 de desembre, per la que se reconeixen i amplien drets i se estableixen mesures en favor de quiens patirien persecució o violència durant la guerra civil i la dictadura (BOE núm. 310 de 27 de desembre de 2007)

Catalunya

- Decret 114/1988, de 7 d'abril, d'avaluació d'impacte ambiental (DOGC 1000, de 3.6.1988)

- Decret 15/1990, de 9 de gener, sobre les comissions de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura (DOGC núm. 1249, de 31 de gener de 1990)

- Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (DOGC núm. 1367, de 14.11.1990)

- Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (Registre de Museus) (DOGC núm. 1561, de 26.2.1992)

- Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme popular (DOGC núm. 1719, de 12.3.1993)

- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)

- Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents (DOGC núm. 3437, de 24.7.2001)

- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13.3.2002). Correcció d'errades en el DOGC núm. 3915, d'1.7.2003)

- Llei 12/2006, de 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient i de modificació de lleis anteriors (DOGC núm. 4690, de 3.8.2006)

- Llei 6/2009, de 28 d'abril, d'avaluació ambiental de plans i programes (DOGC núm. 5374 de 7.5.20)

- Decret 271/2007, d'11 de desembre, de reestructuració del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5028 -13/12/2007)

- Decret 175/1994, sobre l'u per cent cultural (DOGC núm. 1927, de 29.7.1994)

- Llei 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme (DOGC núm. 3600, de 21.3.2002)

- Decret 293/2003, de 18 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament general de carreteres (DOGC

Webs institucionals de consulta

- UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation)

<http://www.unesco.org/>

<http://www.unescocat.org/ct/index.php>

- Consell d'Europa

<http://www.coe.int>

- Unió Europea

<http://europa.eu/index.es.htm>

- Ministerio de Cultura

<http://www.mcu.es/>

- Instituto del Patrimonio Cultural de España

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/PlanesNac/>

- ICOMOS: International Council on monuments and Sites

<http://www.international.icomos.org/>

- Comité Español del Consejo Internacional de Monumentos y Sitios

<http://www.esicomos.org/>

- Generalitat de Catalunya

<http://www.gencat.cat/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Patrimoni/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament7>

Audiovisuals

- DVD: *Atapuerca. La Aventura de la Evolución*. Fundación Atapuerca.
- DVD: *El megalitismo y Andalucía*. Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "Megalitismo, 2008
- DVD: *Tierra de oficios*, Asociación Patrimonio Rural y Territorio, Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "El patrimonio de tu territorio", Andalucía, 2008.
- DVD: *El patrimonio troglodítica*, Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "El patrimonio troglodítico", 2008.
- DVD: *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó* (1938), Llocs de memòria amb història, n° 4, Servei d'Història, Documentació i Patrimoni, UdL, 2006.
- DVD: *La fortaleza ibèrica d'Arbeca, segles VIII i VII a.n.e.*, Grup d'Investigació Prehistòrica i Griho, Universitat de Lleida, 2005.
- DVD: *La senyora de les muntanyes*, Grup d'Investigació Prehistòrica (UdL), UAB i TV3, 2007.
- CD-ROM: *Atlas d'Arqueologia Urbana a Catalunya, voll, Granollers*, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona, 2004.
- Video-web: *La convención sobre la protección del Patrimonio Cultural Subacuático de 2001*, UNESCO, 2001.
- Video: *Rastres sota l'aigua*, Documentals: Imatges d'Arqueologia subaquàtica, Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya i TV2.
- Video: *Corpus de pintures rupestres: àrea central i meridional*. Vol. II., Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona, 1994.

Lectures obligatòries

- Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (DOGC núm. 1367, de 14.11.1990).
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)
- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13.3.2002). Correcció d'errades en el DOGC núm. 3915, d'1.7.2003.